

НАРИСИ ПРОБЛЕМ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Досліджено дисертації вітчизняних та російських вчених присвячені економіко-екологічним питанням землекористування з метою визначення подальших напрямів вдосконалення теорії та методології бухгалтерського обліку, аналізу та контролю земельних відносин в Україні

Постановка проблеми. Внаслідок земельної реформи в Україні відбулись принципові зміни у формах власності на землю, що викликали суттєві перетворення у складі землевласників та землекористувачів. Запровадження в Україні приватної власності та особливості використання земель у виробничому процесі аграрних підприємств зумовили необхідність подальшого розвитку ефективних форм управління земельними відносинами та раціонального землекористування, що, в свою чергу, вимагає переосмислення економічної сутності земельних ресурсів та включення їх до складу об'єктів обліково-аналітичного спостереження. В Україні ще не створено належної системи нормативного регулювання обліку та аналізу використання земельних ресурсів, яка б дозволяла достатньою мірою формувати інформацію про їх якісні характеристики, оцінку та потенційні можливості використання земель в сучасних умовах. Отже, виникає потреба в розробці методичних основ обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання щодо земельних ресурсів, що сприятиме проведенню контролю та економічного аналізу наявності і стану використання земельних ресурсів, пошуку резервів підвищення ефективності землекористування.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Проблемам земельних відносин та власності на землю завжди приділяли значну увагу такі класики економічної теорії як А. Тюрго, Ф. Кене, У. Петті, А. Сміт, Д. Рікардо, К. Родбертус, К. Маркс, А. Маршалл. Сьогодні питаннями облікового забезпечення земельних відносин займаються Ф.Ф. Бутинець, М.Я. Дем'яненко, К.П. Дудка, В.М. Жук, Г.Г. Кірейцев, П.Т. Саблук, Л.К. Сук. Питанням екологічно-облікового забезпечення земельних відносин приділяють увагу О.В. Вороновська, Л. Гнилицяка, І.В. Замула, Л.І. Максимів, Н.М. Ткаченко, А.М. Третяк, О.Ф. Ярмолюк.

Для дослідження методології обліку та оцінки земельних ресурсів велике значення мають теоретичні питання, які розкривалися в працях російських вчених таких, як: Е.Н. Запорожцевої, Е.М. Евстаф'євої, І.В. Макуніної, В.А. Назаренка, Р.В. Наумова, Е.А. Петрової, Т.С. Семенової та інших.

При достатньо широкому спектрі досліджень обліку та аналізу використання земельних ресурсів багато питань ще залишаються дискусійними та недостатньо дослідженими.

З моменту введення мораторію на продаж сільськогосподарських земель і до сьогодні земельна проблема знаходиться в центрі уваги всіх провідних економістів галузі П.І. Гайдучього, Б.С. Гузара,

В.М. Жука, П.Т. Саблука, М.М. Федорова та інших. Її актуальність, що обумовлена необхідністю розробки єдиних методичних підходів до бухгалтерському обліку земельних ділянок, як унікального, біологічного ресурсу, посилюється відсутністю чіткого правового механізму використання земель в господарському обороті.

Метою дослідження є огляд та аналіз проблематики обліково-аналітичного забезпечення земельних відносин в Україні.

Викладення основного матеріалу дослідження. Наукову інформацію, яка використовується в дослідженнях економіки, в першу чергу, можна отримати в кваліфікованих наукових роботах – дисертаціях. Темі дисертацій, як правило, є свідченням актуальності певного питання, що досліджується в той чи інший період, а їх кількість – про ступінь вивчення даного питання. Категорія "земельні відносини", в цьому випадку, є досить новим для української наукової думки, адже досі вона не розглядалася як об'єкт бухгалтерського обліку. Вона не так давно привернула увагу українських вчених-обліковців і тому з моменту наголошення на необхідності її відображення в обліку проблеми визначення сутності, джерела виникнення, типів, форм та видів земельних відносин набувають особливого значення.

Основою для проведення аналізу дисертацій українських дослідників було обрано базу авторефератів дисертацій в електронній формі Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, оскільки вона є найбільш повною за змістовим наповненням в Україні. База авторефератів дисертацій постійно оновлюється, оскільки бібліотека обов'язково отримує примірники авторефератів дисертацій, які захищаються на території України. Для визначення ступеня висвітлення проблематики щодо земельних відносин російських вчених було обрано базу електронної бібліотеки дисертацій Російської державної бібліотеки та сайт Вищої Атестаційної Комісії Росії.

Для того щоб виявити ступінь дослідження питань щодо висвітлення земельних відносин в дисертаціях економічного спрямування було проаналізовано роботи вітчизняних та російських вчених за період з 1995–2011 рр. За даний період було захищено 61 дисертаційну роботу, в тому числі в Україні 32 роботи (з них 3 докторські дисертації та 29 кандидатських) та в Росії 29 робіт (з них 12 докторських та 17 кандидатських). Для аналізу захищених робіт за роками сформовано рис. 1.

Рис. 1. Кількість вітчизняних та російських дисертацій з економічних спеціальностей, що містять у назві поняття "земля", "земельні відносини" та "земельні ресурси" у динаміці по роках*

Джерело: *власна розробка на підставі даних: 1) www.nbuv.gov.ua – Сайт Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського [63]; 2) <http://diss.rsl.ru/> – Сайт електронної бібліотеки дисертацій російської державної бібліотеки [62]; 3) <http://vak.ed.gov.ru/> – Сайт ВАК Росії [64]

Таблиця 1. Систематизація тематик дисертаційних робіт, що містять у назві поняття "земля", "земельні ресурси" та "земельні відносини" за змістовним наповненням*

№ з/п	Автор	Економіка	АПК	Земельні ресурси	Земельні відносини	Управління	Правове регулювання	Земельний кадастр	Грошова оцінка	Екологічна стабільність	Бухгалтерський облік	Земельна власність	Землекористування в ринкових умовах	Спеціальність	Країна	Рік	Д.е.н., к.е.н.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
<i>Україна</i>																	
<i>Дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук</i>																	
1	Третяк А. М.	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.08.02	Україна	1995	Д.е.н.
2	Данилко В.К.	+	-	-	+	+	-	-	+	+	-	-	+	08.03.01	Україна	2005	Д.е.н.
3	Замула І.В.	+	+	+	+	-	+	-	+	-	+	+	+	08.00.09	Україна	2010	Д.е.н.
<i>Дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук</i>																	
4	Юрченко А. Д.	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.08.02	Україна	1996	К.е.н.
5	Кудла Н.Є.	+	+	-	+оренда	-	-	-	-	-	-	-	-	08.08.01	Україна	1998	К.е.н.
6	Куранда Л. О.	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	08.01.01	Україна	1999	К.е.н.
7	Могилова М. М.	+	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	08.06.01	Україна	2000	К.е.н.
8	Ковалишин О. Ф.	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	08.08.01	Україна	2002	К.е.н.
9	Колесник І. А.	+	+	-	+оренда	-	+	-	-	-	-	-	-	08.07.02	Україна	2002	К.е.н.
10	Корецька С. О.	+	-	+	+	-	+	-	+	-	-	-	-	08.07.02	Україна	2002	К.е.н.
11	Болгарова Н. К.	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.01.01	Україна	2004	К.е.н.
12	Гарбуз М. Ю.	+	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	08.06.01	Україна	2004	К.е.н.
13	Косович Б. І.	+	+	-	+	-	+	+	-	-	-	-	-	08.02.03	Україна	2004	К.е.н.
14	Халіцька З. С.	+	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	-	08.08.01	Україна	2004	К.е.н.
15	Данкевич А. Є.	+	+	-	+оренда	-	+	-	+	-	-	-	-	08.07.02	Україна	2005	К.е.н.
16	Манько І. П.	+	-	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	08.02.03	Україна	2005	К.е.н.
17	Шаповал А. М.	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.08.01	Україна	2005	К.е.н.
18	Люта І. Я.	+	+	-	+оренда	+	+	-	-	-	-	-	-	08.07.02	Україна	2006	К.е.н.
19	Назаренко О. В.	+	-	-	+оренда	-	-	-	+	-	-	-	-	08.07.02	Україна	2006	К.е.н.
20	Новіков О. Є.	+	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	-	08.07.02	Україна	2006	К.е.н.
21	Полов А. С.	+	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	08.07.02	Україна	2007	К.е.н.
22	Бабич М. М.	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	08.00.04	Україна	2008	К.е.н.
23	Заставнюк Л. І.	+	+	-	+оренда	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.03	Україна	2008	К.е.н.
24	Подлевська О.М.	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.06	Україна	2008	К.е.н.
25	Романович Р. А.	+	+	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Україна	2008	К.е.н.
26	Яремко Ю. І.	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	08.00.04	Україна	2008	К.е.н.
27	Ярмолюк О. Ф.	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	08.00.09	Україна	2008	К.е.н.
28	Іванюк І. В.	+	+	-	+оренда	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.04	Україна	2009	К.е.н.
29	Кірейцева О. В.	+	+	-	+оренда	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.03	Україна	2009	К.е.н.
30	Крамаренко К.М.	+	+	-	+	-	-	-	+	-	-	-	-	08.00.04	Україна	2009	К.е.н.
31	Литвин Ю. О.	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.04	Україна	2009	К.е.н.
32	Цигігал П. Ф.	+	+	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	08.00.04	Україна	2009	К.е.н.
Разом		32	21	4	30	3	13	1	12	1	2	1	2	-	-	-	-
Питома вага, %		25	17,5	3,3	25	2,5	10,9	0,8	10	0,8	1,7	0,8	1,7	-	-	-	-

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Росія																	
<i>Дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук</i>																	
33	Тарасов А.С.	+	+	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2008	Д.е.н
34	Кресникова Н.І.	+	+	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2009	Д.е.н
35	Кузнецов А.С.	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2009	Д.е.н
36	Мальцев К.В.	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2009	Д.е.н
37	Панасенкова Т.В.	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.01	Росія	2009	Д.е.н
38	Хаметов Т.І.	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2009	Д.е.н
39	Базаров А.К.	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	+	08.00.05	Росія	2009	Д.е.н.
40	Макаров А.Н.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	08.00.01	Росія	2010	Д.е.н
41	Наумчев Д.В.	+	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2010	Д.е.н
42	Хлопцов Д.М.	+	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.01	Росія	2010	Д.е.н
43	Аношина Ю. Ф.	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	08.00.01	Росія	2011	Д.е.н
44	Газалиев М.М.	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2011	Д.е.н
<i>Дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук</i>																	
45	Козьменкова С.В.	+	+	+	+оренда	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	1998	К.е.н.
46	Романова А.С.	+	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	2000	К.е.н.
47	Евстафьева Е.М.	+	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	2003	К.е.н.
48	Петрова Е.А.	+	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	2003	К.е.н.
49	Овчинников П.А.	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2005	К.е.н
50	Щербаков Н.В.	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2005	К.е.н
51	Наумов Р.В.	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	2005	К.е.н.
52	Семенова Т.С	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	2005	К.е.н.
53	Золкин А.Г.	+	-	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2007	К.е.н
54	Макорин Г.Н.	+	-	-	-	+	-	-	+	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2007	К.е.н
55	Запорожцева Е.Н.	+	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	2007	К.е.н.
56	Комаров С.І.	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2007	К.е.н.
57	Корнева Т.Г.	+	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2007	К.е.н.
58	Макунина І.В.	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+	-	-	08.00.12	Росія	2008	К.е.н.
59	Чибис Е.В.	+	-	+	-	+	-	+	+	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2009	К.е.н
60	Алькова Е.В.	+	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2009	К.е.н.
61	Комлацкий Г.В	+	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	08.00.05	Росія	2009	К.е.н.
Разом		29	10	14	16	9	1	6	11	-	8	2	1				
Питома вага, %		27	9,4	13	15,5	8,4	0,9	5,6	10,2	-	7,3	1,8	0,9				

Джерело: *власна розробка підставі даних: 1)www.nbuv.gov.ua [63]; 2)http:diss.rsl.ru/[62]; 3) http:// vak.ed.gov.ru/ [64]

Не значна активність здійснених досліджень за 1995-2001 рр. пов'язана з тим, що аналізований період більшою частиною припадав на часи Радянського Союзу, коли земельні ресурси належали державі та правові й економічні питання були повністю нею врегульовані. Проведене дослідження відображає, що багатьох науковців турбують проблеми розвитку та удосконалення економічного і правового регулювання, грошової оцінки, трансформації та реформування земельних відносин в сучасних умовах господарювання. Але питання обліку, аналізу та контролю земельних відносин в 61 дисертації економічного спрямування за період 1995-2011рр. були недостатньо досліджені. Проблеми обліково-аналітичного забезпечення земельних відносин в Україні за цей період розглядали лише І.В. Замула [10] в дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук та О.Ф. Ярмолюк [61] в дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук. В Росії за визначений період за цією тематикою не було написано жодної докторської дисертації. Дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук в Росії за цією проблематикою захистили такі вчені, як Е.М. Евстафьева [14], Е.Н. Запорожцева [11], С.В. Козьменкова [18], І.В. Макунина [34], Р.В. Наумов [39], Е.А. Петрова [44], А.С. Романова [47], Т.С. Семенова [49]. Проведене дослідження підтверджує, що обліково-аналітична проблематика не достатньо розкрита в наукових працях і тому не втрачає своєї актуальності та потребує подальшого дослідження. Стрімкого розвитку питання економічного регулювання земельних відносин почало набувати з 2002 року, що пов'язано з реформуванням бухгалтерського

обліку з метою максимального наближення до МСФЗ. Найбільше дисертацій було захищено в Україні в 2008 році – 6 робіт на здобуття кандидата економічних наук, а в Росії в 2009 році – 6 робіт на здобуття доктора економічних наук та 3 дисертації на здобуття кандидата економічних наук. Виявлена тенденція підтверджується тим, що відбулася зміна прав власності на земельні ресурси, що призвело до обговорення актуальних питань можливості їх реалізації. Але малопродуктивними щодо захисту дисертацій економічного спрямування стали 2010 р. (3 роботи на здобуття доктора економічних наук в Росії, одна в Україні) та 2011 р. (2 роботи на здобуття доктора економічних наук в Росії та жодної в Україні) порівняно з попередніми роками. Це є негативною тенденцією оскільки широке коло економічних питань по землекористуванню і в Україні і в Росії залишається не вирішеним.

Найбільшу питому вагу за 1995-2011 рр. в Україні займає дослідження економічних питань землекористування – 25%. (див. табл. 1 та рис. 2). Цим питанням приділяли увагу такі автори, як Бабич М.М., Болгарова Н.К., Гарбуз М.Ю., Данилко В.К., Данкевич А.Є., Замула І.В., Заставнюк Л.І., Іванюк І.В., Кірейцева О.В., Ковалишин О.Ф., Колесник І.А., Корецька С.О., Косович Б.І., Крамаренко К.М., Кудла Н.Є., Куранда Л.О., Литвин Ю.О., Люта І.Я., Манько І.П., Могилова М.М., Назаренко О.В., Новіков О.Є., Подлевська О.М., Попов А.С., Романович Р.А., Третьак А.М., Юрченко А.Д., Цигікал П.Ф., Шаповал А.М., Халіцька З.С., Яремко Ю.І., Ярмолюк О.Ф.

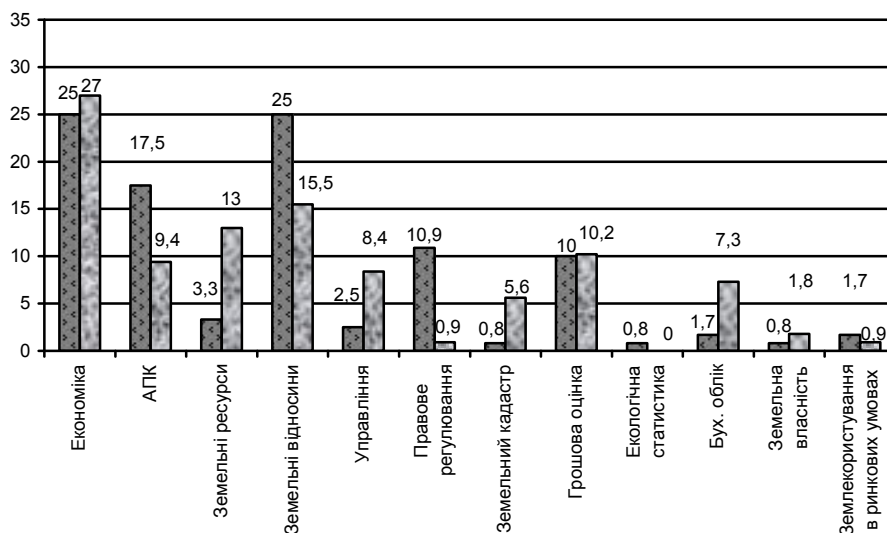

Рис. 2. Аналіз дисертацій російських та вітчизняних вчених за змістовним наповненням робіт*

Джерело: *власна розробка на підставі даних: 1) www.nbuv.gov.ua [64]; 2) <http://diss.rsl.ru/> [63]; 3) <http://vak.ed.gov.ru/> [65]

Серед російських дисертацій дана група питань також займає найбільшу питому вагу – 27%. Свої праці цим проблемам присвятили наступні російські вчені, як Алькова Е.В., Аношина Ю.Ф., Базаров А.К., Газалиев М.М., Запорожцева Е.Н., Золкин А.Г., Евстафьева Е.М., Козьменкова С.В., Комаров С.І., Комлацкий Г.В., Корнева Т.Г., Кресникова Н.І., Кузнецов А.С., Макаров А.Н., Макорин Г.Н., Макунина І.В., Мальцев К.В., Наумов Р.В., Наумчев Д.В., Овчинников П.А., Панасенкова Т.В., Петрова Е.А., Романова А.С., Семенова Т.С., Тарасов А.С., Щербаков Н.В., Хаметов Т.І., Хлопцов Д.М., Чибис Е.В.

За період, що досліджується, значно менша увага приділялася таким питанням, як управління земельними ресурсами, проблемам створення Земельного кадастру, екологічній статистиці земель, правовому та обліково-аналітичному забезпеченню земельних відносин.

Для деталізації досліджень доцільно згрупувати дисертаційні роботи за спеціальностями (рис. 3 та 4).

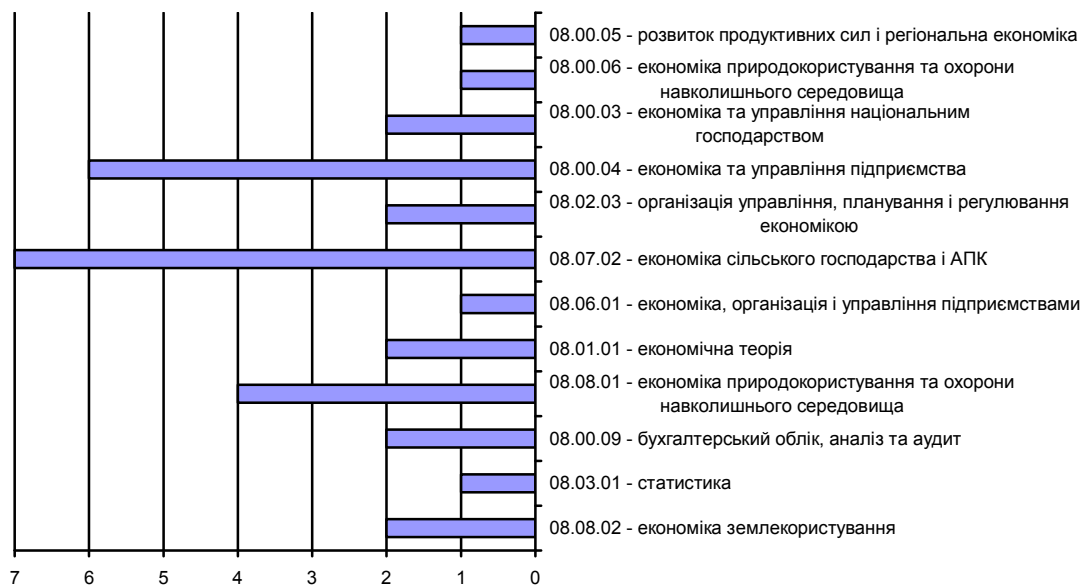

Рис. 3. Аналіз дисертацій українських вчених за економічними спеціальностями*

Джерело: *власна розробка на підставі даних: 1)www.nbuv.gov.ua [64]; 2)http:diss.rsl.ru/[63]; 3) http:// vak.ed.gov.ru/ [65]

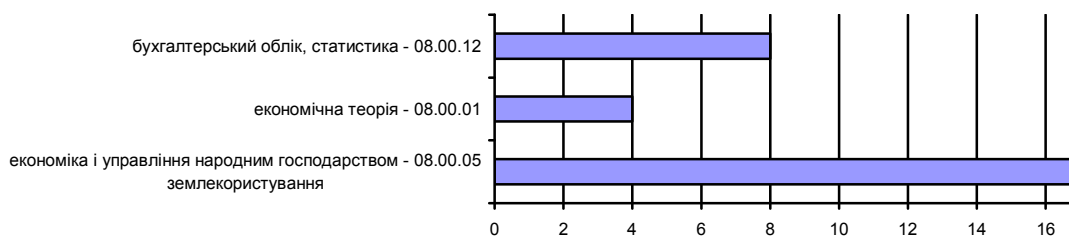

Рис. 4. Аналіз дисертацій російських вчених за економічними спеціальностями*

Джерело: *власна розробка на підставі даних: 1)www.nbuv.gov.ua [63]; 2)http:diss.rsl.ru/[62]; 3) http:// vak.ed.gov.ru/ [64]

З проведеного аналізу можна зробити висновок, що актуальні питання землекористування як в Україні так і в Росії розглядаються в дисертаційних роботах різних економічних спеціальностей. Найбільша кількість робіт була захищена в Україні за спеціальностями 08.07.02 “Економіка сільського господарства і АПК” (7 робіт) та 08.00.04 «“Економіка та управління підприємствами” (6 робіт), в Росії за спеціальністю 08.00.05 “Економіка і управління народним господарством” (землекористування) (17 робіт). Найменша кількість робіт в Україні була захищена за спеціальностями 08.00.05 “Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка”, 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами”, 08.03.01 “Статистика”, 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством”, 08.02.03 “Організація управління, планування і регулювання економікою”, 08.01.01 “Економічна теорія”, 08.08.02 “Економіка землекористування”, 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит”.

Систематизувавши дисертації, захищені впродовж 1995-2011 рр., за предметом їх дослідження, визначили, що у 47,5 % робіт предметом дослідження є земельні відносини в аграрному секторі економіки, а об’єктом – теоретичні, методичні та практичні аспекти регулювання земельних відносин при становленні ринку земель аграрних підприємств; 14,7 % робіт предметом досліджень обрано систему управління земельними ресурсами, а об’єктом – процеси формування і розвитку інформаційно-економічної системи управління земельними ресурсами; 11,5 %

предметом визначено регулювання ціноутворення в процесі формування земельних відносин та процес удосконалення орендних земельних відносин у сільському господарстві України, а об’єктом відповідно процес масової оцінки землі та теоретичні, методичні і практичні аспекти удосконалення організаційного механізму орендних земельних відносин; 8,4 % предметом виступає загальний процес розвитку земельних відносин, закономірностей їх формування та функціонування, а об’єктом – закономірності розвитку та особливості регулювання земельних відносин у населених пунктах та аграрному секторі вітчизняної економіки; лише 1,6 % робіт розглядали предметом дослідження земельні ресурси, що використовують в процесі земельно-іпотечного кредитування; обліково-статистичні проблеми у сфері природокористування та охорони довкілля; систему бухгалтерського обліку екологічної діяльності та земельні ресурси і процес їх обліку в сільськогосподарських підприємствах, а об’єктом – земельні відносини, що виникають в процесі створення і розвитку системи земельно-іпотечного кредитування; сукупність теоретичних, методологічних, науково-методичних і організаційно-практичних аспектів формування екологічної статистики; теоретико-методологічні та організаційно-практичні положення бухгалтерського обліку екологічної діяльності та сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку земельних ресурсів (табл. 2).

Таблиця 2. Об'єкт та предмет дослідження дисертаційних робіт*

Об'єкт дослідження	К-сть розглядів	Питома вага, %	Предмет дослідження	К-сть розглядів	Питома вага, %
Земельні відносини в аграрному секторі економіки	29	47,5	Теоретичні, методичні та практичні аспекти регулювання земельних відносин при становленні ринку земель аграрних підприємств	29	47,5
Система управління земельними ресурсами	9	14,7	Процеси формування і розвитку інформаційно-економічної системи управління земельними ресурсами	9	14,7
Регулювання ринкового ціноутворення в процесі формування земельних відносин	7	11,5	Процес масової оцінки землі	7	11,5
Процес удосконалення орендних земельних відносин у сільському господарстві України	7	11,5	Теоретичні, методичні та практичні аспекти удосконалення організаційного механізму орендних земельних відносин	7	11,5
Процес розвитку земельних відносин, закономірностей їх формування та функціонування	5	8,4	Закономірності розвитку та особливості регулювання земельних відносин у населених пунктах та аграрному секторі вітчизняної економіки	5	8,4
Земельні ресурси, що використовують в процесі земельно-іпотечного кредитування	1	1,6	Земельні відносини, що виникають в процесі створення і розвитку системи земельно-іпотечного кредитування	1	1,6
Обліково-статистичні проблеми у сфері природокористування та охорони довкілля	1	1,6	Теоретичних, методологічних, науково-методичних і організаційно-практичних аспектів формування екологічної статистики	1	1,6
Система бухгалтерського обліку екологічної діяльності	1	1,6	Теоретико-методологічні та організаційно-практичні положення бухгалтерського обліку екологічної діяльності	1	1,6
Земельні ресурси та процес їх обліку в сільськогосподарських підприємствах	1	1,6	Сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку земельних ресурсів	1	1,6
Разом	61	100	Разом	61	100

Джерело: *власна розробка підставі даних: 1) www.nbuv.gov.ua [63]; 2) <http://diss.rsl.ru/> [62]; 3) <http://vak.ed.gov.ru/> [64]

Обліково-аналітичне забезпечення земельних ресурсів в своїх працях досліджували в Україні лише І.В. Замула та О.Ф. Ярмолюк. В дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук вагомим внеском І.В. Замули [10] було те, що вона запропонувала систему об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з екологічною діяльністю суб'єктів господарювання, а саме: природно-ресурсний потенціал (однією зі складових якого виступають земельні ресурси), генетично модифіковані організми, відходи виробництва, необоротні активи природоохоронного призначення, екологічні зобов'язання, екологічні доходи, екологічні витрати, фінансові результати від екологічної діяльності, а також розробила методику оцінки складових природно-ресурсного потенціалу за справедливою вартістю з встановленням її

нижньої межі. В дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук О.Ф. Ярмолюк [61] серед основних результатів, що виносилися на захист і характеризували наукову новизну отримала наступні: удосконалення понятійного апарату, класифікації та документування операцій з земельними ресурсами, розробка механізму оцінки земельних ресурсів шляхом застосування запропонованої методики визначення розрахункової вартості землі та порядку розкриття у звітності аграрних підприємств інформації про наявність та рух земельних ресурсів у грошовому та натуральному вимірниках. Провівши аналіз дисертаційних робіт російських вчених слід виділити наступні результати, яким характерна наукова новизна (табл. 3 та рис. 5).

Таблиця 3. Групування елементів наукової новизни авторів російських дисертаційних робіт*

№ з/п	Елементи наукової новизни	Автори									
		Козьменкова С.В.	Романова А.С.	Евстафьева Е.М.	Петрова Е.А.	Наумов Р.В.	Семенова Т.С.	Запорожцева Е.Н.	Макунина І.В.	К-сть розглядів	Питома вага, %
1	Розробка понятійного апарату та класифікації	-	+	-	+	+	+	+	+	6	13,6
2	Визначення економічної сутності	-	+	-	+	-	+	+	-	4	9
3	Удосконалення нормативно-правових актів	-	-	-	-	-	-	-	+	1	2,3
4	Розробка первинних документів та реєстрів обліку	+	+	-	+	-	+	+	-	5	11,4
5	Методика оцінки земель в системі бухгалтерського обліку	+	-	+	+	+	+	+	+	7	16
6	Порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій із земельними ресурсами	+	+	+	+	+	-	+	-	6	13,6
7	Удосконалення системи рахунків	+	+	+	-	-	-	+	+	5	11,4
8	Удосконалення форм фінансової звітності	+	+	+	+	-	+	+	-	6	13,6
9	Організація обліку	-	-	-	-	+	-	+	-	2	4,5
10	Управлінський облік земельних ділянок	-	-	+	-	-	-	-	-	1	2,3
11	Методика аналізу операцій з земельними ресурсами	-	-	-	-	+	-	-	-	1	2,3
Разом		5	6	5	6	5	5	8	4	44	100

Джерело: *власна розробка

Серед елементів наукової новизни, які розробили російські вчені, найбільшу питому вагу питання удосконалення методики оцінки земель в системі бухгалтерського обліку (16%), понятійного апарату та класифікації (13,6%), порядку відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з земельними ресурсами (13,6%), форм первинних документів, реєстрів обліку (11,4%) та звітності (13,6%), системи рахунків (11,4%) та визначення економічної сутності (9%). Менш дослідженими залишилися питання організації обліку операцій із земельними ресурсами (4,5%), удосконалення

нормативно-правових актів (2,3%), управлінського обліку земельних ділянок (2,3%), методики аналізу операцій з земельними ресурсами (2,3%). П'ять авторів з восьми запропонували наукові результати по обліку земель сільськогосподарського призначення (Козьменкова С.В., Макунина І.В., Наумов Р.В., Петрова Е.А., Семенова Т.С.) та лише двоє надали пропозиції з удосконалення земельних ділянок підприємств (Евстафьева Е.М., Запорожцева Е.Н.) і тільки у одного автора отримані наукові результати з обліково-аналітичного забезпечення земель несільськогосподарського призначення (Романова А.С.).

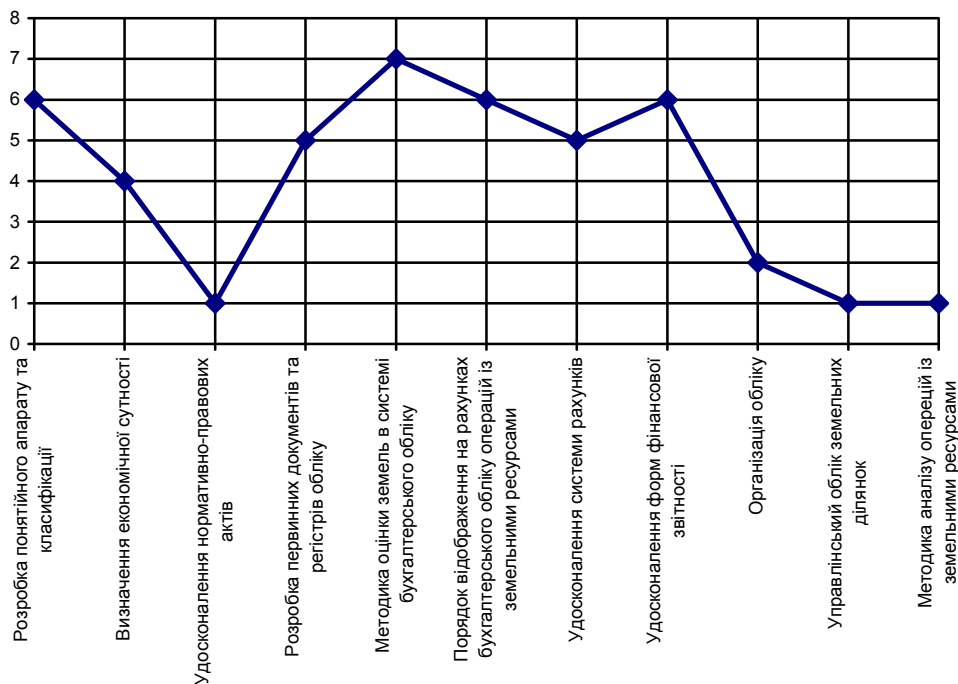

Рис. 5. Аналіз результатів наукової новизни дисертацій російських вчених *

Джерело: *власна розробка на підставі даних: 1) www.nbu.gov.ua [64]; 2) <http://diss.rsl.ru/> [63]; 3) <http://vak.ed.gov.ru/> [65]

Висновки та перспективи подальших досліджень.

В цій статті було проведено моніторинг досліджень актуальних проблем землекористування через аналіз дисертаційних робіт вітчизняних та російських вчених. В результаті суцільного дослідження цих наукових робіт, що були захищені протягом 1995-2011 рр., можна зробити наступні висновки.

1. За досліджений період було захищено за економічними спеціальностями 61 дисертаційну роботу, з них в Україні – 32 праці, в т.ч. 3 дисертації на здобуття ступеня доктора економічних наук та 29 – на здобуття ступеня кандидата економічних наук; в Росії – 29 робіт, в т.ч. 12 – на здобуття ступеня доктора економічних наук та 17 – на здобуття ступеня кандидата економічних наук.

2. З 2002 року значно зросла кількість наукових робіт присвячених питанням економічного регулювання земельних відносин. Найбільше дисертацій було захищено в Україні в 2008 році – 6 робіт на здобуття ступеня кандидата економічних наук, а в Росії в 2009 році – 6 робіт на здобуття ступеня кандидата економічних наук та 3 дисертації на здобуття ступеня кандидата економічних наук. Виявлена тенденція виникла внаслідок зміни прав власності на земельні ресурси, що призвело до обговорення актуальних питань про можливість їх реалізації.

3. Проведені дослідження проблематики дисертаційних робіт в розрізі наукових спеціальностей дали можливість виявити, що найбільша кількість робіт була захищена в Україні за спеціальностями 08.07.02 “Економіка сільськогосподарства і АПК” (7 робіт) та 08.00.04 “Економіка та управління підприємствами” (6 робіт), в Росії за спеціальністю 08.00.05 “Економіка і управління народним господарством (землекористування)” (17 робіт). Незначна кількість дисертацій в Україні була захищена за спеціальностями 08.00.05 “Розвиток продуктивних сил і

регіональна економіка”, 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами”, 08.03.01 “Статистика”, 08.00.03 “Економіка та управління національним господарством”, 08.02.03 “Організація управління, планування і регулювання економікою”, 08.01.01 “Економічна теорія”, 08.08.02 “Економіка землекористування”, 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит”.

4. Систематизація дисертацій дозволила виявити, що у 47,5% робіт предметом дослідження виступають земельні відносини в аграрному секторі економіки, а об'єктом – теоретичні, методичні та практичні аспекти регулювання земельних відносин при становленні ринку земель аграрних підприємств, лише 1,6% робіт розглядали предметом дослідження земельні ресурси, що використовують в процесі земельно-іпотечного кредитування, обліково-статистичні проблеми у сфері природокористування та охорони довкілля, систему бухгалтерського обліку екологічної діяльності та земельні ресурси і процес їх обліку в сільськогосподарських підприємствах, а об'єктом – земельні відносини, що виникають в процесі створення і розвитку системи земельно-іпотечного кредитування, сукупність теоретичних, методологічних, науково-методичних і організаційно-практичних аспектів формування екологічної статистики, теоретико-методологічні та організаційно-практичні положення бухгалтерського обліку екологічної діяльності та сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку земельних ресурсів.

5. Серед пріоритетних напрямів досліджень обліково-аналітичного забезпечення земельних відносин як українських так і російських вчених є удосконалення понятійного апарату, економічної сутності та класифікації земельних ресурсів, системи рахунків та порядку

відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з земельними ресурсами, форм первинних документів, реєстрів обліку та звітності.

6. Критичний аналіз дисертаційних робіт свідчить про недостатню розробленість теорії та методології бухгалтерського обліку, аналізу та контролю операцій з земельними ресурсами як в Україні так і в Росії, що свідчить про необхідність подальших досліджень за цією проблематикою.

Список використаної літератури:

1. *Алькова Е.В.* Формирование земельных активов для создания системы земельно-ипотечного кредитования (на примере Красноярского края): дис. ... кандидата экон. наук: 08.00.05/Алькова Евгения Владимировна – М., 2009. – 276 с.

2. *Аношина Ю.Ф.* Экономическая реализация земельной собственности в аграрном секторе: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.01 “Экономическая теория”/Ю.Ф. Аношина. – М., 2011. – 51 с.

3. *Бабич М.М.* Формування ефективних ринкових земельних відносин в аграрних підприємствах: 08.00.04/Бабич Миколай Миколайович – Миколаїв, 2008. – 260 с.

4. *Базаров А.К.* Экономические и методологические основы системного землепользования Узбекистана в рыночных условиях (на материалах орошаемых земель республики): автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (землеустройство)”/А.К. Базаров. – М., 2009. – 37 с.

5. *Болаарова Н.К.* Розвиток форм господарювання в умовах реформування земельних відносин: дис. кандидата экон. наук: 08.01.01/Болаарова Наталья Константиновна – К., 2004. – 276 с.

6. *Газалиев М.М.* Экономический механизм развития земельных отношений в сельском хозяйстве (теория, методология, практика): автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (15. Экономика, организация и управление предприятиями, отраслями и комплексами АПК и сельского хозяйства)”/М.М. Газалиев. – М., 2011. – 48 с.

7. *Гарбуз = М.Ю.* Економічні напрями створення нових форм господарювання за умов реформування земельних відносин: дис... канд. экон. наук: 08.06.01/Гарбуз Михайло Юркович. – К., 2004. – 260 с.

8. *Данилко В.К.* Методологічні засади екологічної статистики: дис... доктора экон. наук: 08.03.01 /Данилко Валерій Кирилович. – К., 2005. – 486 с.

9. *Данкевич А.Е.* Розвиток орендних земельних відносин у сільському господарстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.07.02 “Экономика сельского хозяйства и АПК”/А.Е. Данкевич. – К., 2005. – 20 с.

10. *Замула І.В.* Бухгалтерський облік екологічної діяльності: теорія та методологія: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. экон. наук: спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)”/ І.В. Замула. – Житомир, 2010. – 27 с.

11. *Запорожцева Е.Н.* Бухгалтерський учет операцій с земельними ресурсами: дис ... канд. экон. наук: 08.00.12/ Запорожцева Елена Николаевна.– Шахты. 2007. – 160 с.

12. *Заставнюк Л.І.* Реформування і розвиток земельних відносин в умовах трансформації форм власності і господарювання: дис... канд. наук: 08.00.03/Заставнюк Любов Іванівна.– Тернопіль. – 2008. – 210 с.

13. *Золкин А.Г.* Управление земельными ресурсами городов на основе земельно-кадастровых данных (на примере Московской области): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (землеустройство)”/ А.Г. Золкин. – М., 2007. – 20 с.

14. *Евстафьева Е.М.* Финансовый и управленческий учет земельных ресурсов предприятия: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 “Бухгалтерский учет, статистика”/ Е. М. Евстафьева. – Ростов н/Д, 2003. – 20 с.

15. *Іванюк І.В.* Організаційно-економічне забезпечення розвитку земельних відносин на сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.04 “Экономика та управління підприємствами”/ І.В. Іванюк. – Луганськ, 2009. – 20 с.

16. *Кірейцева О.В.* Удосконалення організаційного механізму орендних земельних відносин у сільському господарстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.03 “Экономика та управління національним господарством”/ О.В. Кірейцева. – К., 2009. – 20 с.

17. *Ковалишин О.Ф.* Удосконалення

регіональних земельних відносин у процесі здійснення земельної реформи (на прикладі Львівської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.08.01 “Экономика природокористування та охорони навколишнього середовища”/ О.Ф. Ковалишин. – Л., 2002. – 20 с.

18. *Козменкова С.В.* Бухгалтерский учет земель сельскохозяйственного назначения, прав их пользования и аренды: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.12 “Бухгалтерский учет, статистика”/ С.В. Козменкова. – М., 1998. – 20 с.

19. *Колесник І.А.* Трансформація земельних відносин в аграрній сфері: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.07.02 “Экономика сельского хозяйства и АПК”/ І.А. Колесник – К., 2002. – 20 с.

20. *Комаров С.И.* Прогнозирование стоимости земельных участков для индивидуального жилищного строительства (на примере Московской области): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (землеустройство)”/ С.И. Комаров. – М., 2007. – 20 с.

21. *Комлацкий Г.В.* Экономический механизм регулирования земельно-имущественных отношений в сельскохозяйственных предприятиях региона (по материалам Краснодарского края) автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (землеустройство)”/ Г.В. Комлацкий. – М., 2009. – 20 с.

22. *Корецька С.О.* Економічне регулювання земельних відносин в сільському господарстві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.07.02 “Экономика сельского хозяйства и АПК”/ С.О. Корецька – Д., 2002. – 20 с.

23. *Корнева Т.Г.* Экономические методы совершенствования управления земельными ресурсами апл (на примере республики Бурятия): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (землеустройство)”/ Т.Г. Корнева. – М., 2007. – 20 с.

24. *Косович Б.І.* Державне регулювання земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.02.03 “Организация управления, планирования и регулирования экономики”/ Б.І. Косович. – Л., 2004. – 20 с.

25. *Крамаренко К.М.* Інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах трансформації земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.04 “Экономика та управління підприємствами”/ К.М. Крамаренко. – К., 2009. – 20 с.

26. *Кресникова Н.И.* Формирование системы земельных отношений в аграрном секторе экономики: теория, методология и практика: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (экономика, организация и управление предприятиями, отраслями, комплексами – АПК и сельское хозяйство)”/ Н.И. Кресникова. – М., 2009. – 64 с.

27. *Кудла Н.Е.* Економіко-екологічні особливості регулювання земельних відносин (на матеріалі Львівської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.08.01 “Экономика природокористування та охорони навколишнього середовища”/ Н.Е. Кудла. – Л., 1998. – 20 с.

28. *Кузнецов А.С.* Реформирование земельных отношений в современных условиях развития России (теория и практика): автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 “Экономика и управление народным хозяйством (теория управления экономическими системами)”/ А.С. Кузнецов. – М., 2009. – 48 с.

29. *Куранда Л.О.* Земельні відносини в умовах реформування економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.01.01 “Экономическая теория”/ Л.О. Куранда. – К., 1999. – 20 с.

30. *Литвин Ю.О.* Розвиток земельних відносин сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.04 “Экономика та управління підприємствами”/ Ю.О. Литвин. – К., 2009. – 20 с.

31. *Люта І.Я.* Реформування земельних відносин та формування ринку землі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.07.02 “Экономика сельского хозяйства и АПК”/ І.Я. Люта. – Л., 2006. – 20 с.

32. *Макаров А.Н.* Экономическая реализация земельной собственности: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук:

- спец. 08.00.01 "Экономическая теория" / А.Н. Макаров. – М., 2008. – 48 с. 33. *Макорин Г.Н.* Эффективность массовой оценки земельных участков и иных объектов недвижимости в муниципальном образовании (на примере Московской области): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством" / Г.Н. Мпкорин. – М., 2007. – 20с. 34. *Макунина И.В.* Бухгалтерский учет земельных активов в сельском хозяйстве: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учет, статистика" / И.В. Макунина. – М., 2008. – 20 с. 35. *Мальцев К.В.* Государственное регулирование рынка городских земель как специфического природного ресурса социально-экономического развития: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством (макрэкономика, землеустройство)" / К.В. Мальцев. – М., 2009. – 44 с. 36. *Манько І.П.* Застосування грошової оцінки в регулюванні земельних відносин України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец.: 08.02.03 "Организация управления, планирования и регулирования экономики" / І.П. Манько. – Ужгород, 2005. – 20 с. 37. *Могилова М.М.* Развитие форм господарювання в умовах реформування земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец.: 08.06.01 "Экономика, организация и управления предприятиями" / М.М. Могилова. – К., 2000. – 20 с. 38. *Назаренко О.В.* Оренді земельні відносини та механізм їх удосконалення в ринкових умовах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец.: 08.07.02 "Экономика сельского хозяйства и АПК" / О.В. Назаренко. – Х., 2006. – 20 с. 39. *Наумов Р.В.* Организация бухгалтерского учета операций с земельными участками сельскохозяйственного назначения: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учет, статистика" / Р.В. Наумов. – Саратов, 2005. – 20 с. 40. *Наумчев Д.В.* Региональное управление инвестиционными процессами с земельной составляющей: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством (региональная экономика)" / Д.В. Наумчев. – М., 2010. – 43 с. 41. *Новіков О.Є.* Економічна ефективність використання сільськогосподарських угідь і розвиток земельних відносин у регіоні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец.: 08.07.02 "Экономика сельского хозяйства и АПК" / О.Є. Новіков. – Миколаїв, 2006. – 20 с. 42. *Овчинников П.А.* Эколого-экономический механизм использования и оценки земельных ресурсов (на примере земельного фонда Ростовской области): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством (макрэкономика, землеустройство)" / П.А. Овчинников. – Ростов н/Д, 2005. – 20 с. 43. *Панасенкова Т.В.* Трансформация системы земельно-имущественных отношений современной России: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.01 "Экономическая теория" / Т.В. Панасенкова. – Ростов н/Д., 2009. – 46 с. 44. *Петрова Е.А.* Бухгалтерский учет и оценка земельных ресурсов: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учет, статистика" / Е.А. Петрова. – Новосибирск, 2003. – 20 с. 45. *Подлевська О.М.* Економіко-екологічна ефективність використання земель сільськогосподарського призначення в умовах реформування земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец.: 08.00.06 "Экономика природокористування та охорони навколишнього середовища" / О.М. Подлевська. – К., 2008. – 20 с. 46. *Попов А.С.* Економічні засади формування сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец.: 08.07.02 "Экономика сельского хозяйства и АПК" / А.С. Попов. – К., 2007. – 20 с. 47. *Романова А.С.* Учет земель несельскохозяйственного назначения: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учет, статистика" / А.С. Романова. – Санкт-Петербург, 2000. – 20 с. 48. *Романович Р.А.* Особливості функціонування аграрних підприємств регіону в умовах трансформації земельних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.05 "Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка" / Р.А. Романович. – К., – 2008. – 20 с. 49. *Семенова Т.С.* Бухгалтерский учет земельных участков в сельскохозяйственных организациях: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.12 "Бухгалтерский учет, статистика" / Т.С. Семенова. – М., 2005. – 20 с. 50. *Тарасов А.С.* Методологические основы формирования организационно-экономической системы управления земельными ресурсами: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством (землеустройство)" / А.С. Тарасов. – М., 2008. – 44 с. 51. *Третяк А. М.* Проблеми реформування земельних відносин в Карпатському регіоні України: дис... доктора экон. наук: 08.08.02 / Третяк Антон Миколайович. – К., 1995. – 505 с. 52. *Юрченко А.Д.* Удосконалення землевпорядкування в умовах реформування земельних відносин: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.08.02 "Экономика землекористування" / А.Д. Юрченко. – К., 1996. – 20 с. 53. *Хаметов Т.И.* Эффективность управления земельно-имущественным комплексом на различных территориальных уровнях. Теория, методика и практика (на примере Приволжского федерального округа): автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством (землеустройство)" / Т.И. Хаметов. – М., 2009. – 47 с. 54. *Халицька З.С.* Регіональні аспекти охорони земель в умовах трансформації земельних відносин (на прикладі Чернівецької області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.08.01 "Экономика природокористування та охорони навколишнього середовища" / З.С. Халицька. – К., 2004. – 20 с. 55. *Хлопцов Д.М.* Земельные отношения в России: трансформация и механизм регулирования: автореф. дис. на соискание науч. степени док. экон. наук: спец. 08.00.01 "Экономическая теория" / Д.М. Хлопцов. – Томск, 2010. – 47 с. 56. *Шаповал А.М.* Еколого-економічне обґрунтування оптимізації агроландшафтів Поліської зони в умовах реформування земельних відносин (на прикладі Житомирської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.08.01 "Экономика природокористування та охорони навколишнього середовища" / А.М. Шаповал. – К., 2005. – 20 с. 57. *Щербаков Н.В.* Организационно – экономические аспекты эффективного развития земельных отношений в сельском хозяйстве (на материалах Тамбовской области): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством" / Н.В. Щербаков. – М., 2008. – 20 с. 58. *Ф.* Трансформація земельних відносин і стратегія розвитку сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.04 "Экономика та управління підприємствами" / П.Ф. Цигігал. – К., 2009. – 20 с. 59. *Чибис Е.В.* Экономико-информационный механизм внутривозвращенного управления земельными ресурсами (на примере хозяйствующих субъектов Чувашской Республики): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05 "Экономика и управление народным хозяйством" / Е.В. Чибис. – М., 2006. – 20 с. 60. *Яремко Ю.І.* Регулювання земельних відносин при становленні ринку земель аграрних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.04 "Экономика та управління підприємствами" / Ю.І. Яремко. – К., 2008. – 20 с. 61. *Ярмолюк О.Ф.* Облік земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. экон. наук: спец. 08.00.09 "Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)" / О.Ф. Ярмолюк. – 2009. – 20 с. 62. <http://diss.rsl.ru> 63. www.nbu.gov.ua 64. <http://vak.ed.gov.ru>
- ОСТАПЧУК Тетяна Петрівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету
- Наукові інтереси:
- облікове забезпечення земельних відносин в Україні;
  - облік інвестиційної діяльності;
  - облік в бюджетних установах